

מתקע"ד דורות שנקמטו קודם מתן תורה, והן הן עזי פנים שבכל דור ודור (חגיגה יד, א).

וכאשר ראה התנא עזי הפנים הרבה בכני דורו **צילור**
 אמר עכשיו אני מקוה שיבא משיח שכבר כלו כל **עזי פנים לגיהנם**
 אותם הדורות אחר שהם כל כך הרבה בדור הזה. **ויה"ר שיצנה ציהמ"ק**
 וזהו שמצינו שאחר משנת (אבות ה, כ) "עזי פנים לגיהנם", אמר "יהי רצון
 שיבנה בית המקדש" כו'¹¹. והטעם כדפירשתי, שאין בן דוד בא עד שיכלו
 אותן הנשמות שבגוף (יבמות סב, א). וכל הד' סבות שהם החומר והפועל
 והצורה והתכלית, כולם הם נפסדים אצל עז פנים. החומר שהוא הדם הוא
 נפסד אצלו שהרי אינו מתבייש ולא אזיל סומקא וכו' (עי' ב"מ נח, ב ובתוס'
 ד"ה דאזיל), וכן הצורה שלו נפסד שהרי הוא עז פנים, וכן הפועל שלו שהוא
 האב והאם אינם טובים כי מן הטוב לא יצא רע, וכן התכלית שלו נפסד
 שהרי תכלית עז פנים לגיהנם. רמז לדבר "והיה אם לא חפצת בה" הנאמר
 בבן סורר ומורה (דברים כא, יד), שהוא ראשי תיבות של "חומר פועל צורה
 תכלית". ולכך לא תחפץ בה, לפי שכולם נפסדים אצל הבן הנולד מן האשה
 השנואה בלקוחיה כמו יפת תואר¹².

ועיקר קיום כיבוד אב ואם הוא שהבן מטיב דרכו, **עיקר כיבוד אב ואם**
 שאז משמח את האב כמו שנאמר (משלי י, א) "בן **מה שהבן מטיב דרכו**
 חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת אמו". ולכך לא חשש **עיקר מטיב דרכו**
יעקב על מצות כיבוד אביו כשהיה נטמן בבית שם ועבר¹³, שאין כבוד אב
 ואם גדול מזה. והאב נזכר תמיד על צדקת הבן שנאמר (בראשית כו, ה)
 "עקב אשר שמע אברהם בקולי" וגו'. שאין ספק שכדאי הוא יצחק לבדו
 להתכרך בשביל מעשה עצמו, ולא הזכיר אברהם אביו רק בשביל שהוא

11. השוה כל זה באגרת הטיול חלק הדרוש אות ע ד"ה עז.

12. עיין סנהדרין דף קז ע"א: כל הנושא יפת תואר יש לו בן סורר ומורה.

13. כ"כ רבינו לקמן ספר זה פ"ג, שיעקב נטמן בבית שם ועבר י"ד שנים, וכ"כ בספר
 באר מים חיים פ' וירא (יט, כב) עמ' מז אות מ, ופ' ויצא (כט, כא) עמ' עג אות ז,
 ובספר אגרת הטיול חלק הרמז אות א ד"ה אמת. וכנראה שאגב שיטפא כתב כן,
 שהרי יעקב היה בן נ' שנה כשמת שם, כדאיתא בסדר עולם רבה סוף פ"א. והכי
 מדויק במגילה דף יז ע"א: ארבע עשרה שנים דהוה בבית עבר.

גרו לצדקת בנו. וכן להיפך רשעת הבן תולה גם כן בקלוקול מעשה האב. וזהו שאמר שלמה עליו השלום "אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה"¹⁴. פירושו, דרך האדם שתקהנה שיניו כשהוא רואה את חבירו האוכל בוסר, אבל כאן שהאבות מתו כבר לא היה ראוי להקהות שיני בנייהם שיעמדו תחתם לאחר זמן, אבל אין זה רק שדרך הטבע להקהות גם כן את שיני המהרהר באכילת הבוסר, וכן נמי לא ימלט שהבנים מהרהרים תמיד בגידולם הרעים שראו בבית אביהם ועל ידי כן יאחזו גם הם דרכי אביהם בידם, על כן ראוי להפקד עליהם גם כן עון האבות. וגם פעמים הרבה שהאבות מתו ולא השלימו את הרעה אשר יזמו לעשות ועמדו הבנים והשלימה אותה ואין הענין נקרא רק על שם הגומר. וזהו שתרגם אונקלוס על (שמות כ, ה ודברים ה, ט) "פוקד עון אבות" וגו' – "כד משלמין בניא למחטי בתר אבהתן", וזה מבואר.

ובמדריש המשיל את מי שמגדל את בן לא טוב כוונת המדרש
 לחותך בשר או לחם בסכין חדה וחותך את ידו או
 שהדליק נר ללמוד לאורו ונפל על בגדיו ושרפם.
 למה הדבר דומה
 ונראה שכוונת משל זה לומר שהלחם והבשר שחתך לצורך פרנסת בן זה
 העומד על דרך רע הוא לעצב וליגון האב כאלו חתך את ידו, וכן הנר
 שהדליק לצורך לימוד אותו הבן כאלו נפל הנר על הבגד ונשרף. ונקט
 פרנסה ולימוד שהם הדברים שהאב עושה לבנו (עי' קדושין כט, א)
 כדפירשתי.

וכן מצינו בפרק במה מדליקין (שבת ל, ב) גבי ציאור מאמר
 מיתת דוד ששלחו לשלמה בנו ואביך הנח עליו ככר
 או תינוק וטלטלו. רמז שהתינוק חייב לכבד אביו
 על ככר לחם שהאכילו. ובמקום אחר מזכיר "ספר" על שלמדו תורה.

הזכר נעשה בן עונשים לי"ג שנים (אבות ה, כא), והבת חייבת במצות
שהנשים חייבות בהם לי"ב שנים (נדה מה, ב), לפי שאין התורה

14. פסוק בירמיה (לא, כח): אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה. וביחזקאל (יח, ב):
 אבות יאכלו בוסר ושיני הבנים תקהינה. וצ"ע על רבינו שתלה הכתוב בשלמה
 המלך.